

ВЛАДНА РОЛЬ ДЕРЖАВИ В ПРОВЕДЕННІ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ЗМІН**Жворонков В.О.**

Метою статті є дослідження владної ролі держави в проведенні інституціональних змін для модернізації економіки як на загальнодержавному, так і на регіональному рівні. Зроблено порівняльний аналіз контрактної та експлуататорської моделі держави щодо можливості проведення економічних та інституціональних реформ. Уточнено визначення інституціональної структури виробництва державних послуг, як упорядкованої сукупності інститутів, які базуються на контрактній парадигмі держави та відповідають вимогам децентралізації, відповідальності та клієнтоорієнтованості. Запропоновано критерії щодо визначення системи показників, які характеризують результати роботи чиновника, закладу та державного управління в цілому. Доведено необхідність верховенства держави як організаційного центру в господарській системі і її панівне становище стосовно кожної підсистеми суспільства. Визначено, що синергетичний ефект у суспільстві залежить від якості свідомо сформованих умов взаємодії суспільних інституцій та проведення низки радикальних змін, які необхідні для сучасного розвитку спільноти кожної країни. Сформульовано провідну місію держави в умовах постіндустріальної трансформації суспільства, яка посилює єдність економічних і соціальних її функцій і покращує якісно трансформацію функцій держави. Виокремлено особливості нового державного управління для формування нового соціально-економічного порядку, в якому фактор «об'єктивності економіки» поступово відтісняється ірраціональною поведінкою людини та посиленням суб'єктивного чинника при прийнятті державних корпоративних управлінських рішень.

Ключові слова: держава, інституціональні зміни, інституціональна структура, економічна система, постіндустріальне суспільство.

ВЛАСТНАЯ РОЛЬ ГОСУДАРСТВА В ПРОВЕДЕНИИ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫХ ИЗМЕНЕНИЙ**Жворонков В.А.**

Целью статьи является исследование властной роли государства в проведении институциональных изменений для модернизации экономической системы, как на общегосударственном, так и на региональном уровне. Произведён сравнительный анализ контрактной и эксплуататорской модели государства для возможности проведения экономических и институциональных реформ. Уточнено определение институциональной структуры производства государственных услуг, как упорядоченной совокупности институтов, которые базируются на контрактной парадигме государства и отвечают требованиям децентрализации, ответственности и ориентации на клиента. Предложены критерии для определения системы показателей, которые характеризуют результаты работы чиновника, организации и государственного управления в целом. Доказана необходимость верховенства государства как организационного центра в хозяйской системе и её господствующее положение относительно каждой подсистемы общества. Определено, что синергетический эффект в обществе зависит от качества созданных условий взаимодействия общественных институций и проведения радикальных изменений, необходимых для современного развития каждой страны. Сформулирована ведущая миссия государства в условиях постиндустриальной трансформации общества, которая усиливает единство экономических и социальных его функций и улучшает качественную трансформацию функций государства. Выделены особенности современного государственного управления для формирования нового социально-экономического порядка, в котором фактор «объективности экономики» постепенно вытесняется иррациональным поведением человека и усилением субъективного фактора при принятии государственных корпоративных управленческих решений.

Ключевые слова: государство, институциональные изменения, институциональная структура, экономическая система, постиндустриальное общество.

THE DOMINANT ROLE OF GOVERNMENT IN CONDUCTING INSTITUTIONAL CHANGES**Zhavoronkov V.O.**

An analysis domineering role of the state in implementing institutional changes for the modernization of the economic system at the national and regional levels. Investigated the contract and exploitative state model for economic and institutional reforms in the country. The institutional structure of production of public services is an ordered set of institutions that are based on the paradigm of the state contract and comply with the decentralization of responsibility and customer orientation. The criteria for determining the system of indicators that characterize the results of the official organization and governance in general. Proved the necessity of the rule of the state as an organizational center in the master system and its dominant position in relation to each subsystem of society. Synergistic effect in society depends on the quality of interaction creates conditions of social institutions and the implementation of radical changes needed for the modern development of each country. Formulated by leading mission of the state in a post-industrial transformation of society, which strengthens the unity of economic and social functions of the state and improve the qualitative transformation of state functions. The features of modern public administration to form a new social and economic order in which the factor of «objectivity economy» is gradually replaced by irrational human behavior and increasing the subjective factor in making public enterprise management solutions.

Key words: government, institutional change, institutional structure, the economic system, post-industrial society.

Розвиток людства, світової спільноти, глобальної соціально-економічної системи – це безперервний процес інституціональних перетворень, неформальних змін з наступним закріпленням їх у формальній інституціональній системі. Для кожної країни світу виникає природне питання, щодо пошуку своєї унікальної інституціональної структури, яка змістовно буде адаптуватися до глобальних процесів та змін сучасності. Одним з найважливіших завдань щодо дослідження механізмів інституціональних перетворень є пошук шляхів гармонізації в часі і просторі різних складових інституціональних систем, особливо це стосується країн з транзитивною економікою.

Формування ринкової економіки потребує динамічного процесу інституціонального облаштування. Якщо цей процес в Україні, наприклад, буде проходити історично-природним шляхом, то для виникнення, відбору та адаптації необхідних ринкових інститутів буде потрібно понад 300 років. Тому держава має зіграти роль ініціатора та генератора створення необхідних умов для виникнення сучасних ринкових інститутів.

Значний внесок у розвиток теорії і практики інституціональних змін здійснили вітчизняні вчені-економісти: Ю. Бажал, Т. Боголіб, В. Вишневський, В. Геєць, А. Гриценко, В. Дементьев, І. Малий, В. Тарасевич, А. Чухно, Ю. Шаров та зарубіжні вчені-економісти Дж. Б'юкенен, Дж. Гелбрейт, К. Ерроу, С. Кірдіна, Р. Коуз, Д. Норт, Р. Нурєєв, О. Сухарєв, В. Тамбовцев, О. Уільямсон та інші.

Не зважаючи на значну кількість наукових праць та вагомі досягнення щодо проектування та управління інституціональними змінами, залишилась дискусійною низка теоретичних положень і практичних проблем щодо розробки та реалізації моделі інституціональної структури соціально-економічної системи постіндустріального суспільства.

Метою дослідження є аналіз існуючих та пошук нових, більш ефективних механізмів впровадження інституціональних змін в державному регулюванні модернізації економіки як на загальнодержавному, та і на регіональному рівні, особливо в умовах трансформаційної економіки, з широким використанням сучасних інструментів менеджменту та маркетингу.

Держава як інституціональна установа формує універсальні принципи поведінки відносно різних інституціональних об'єктів. Важливою ознакою цих принципів є їх обов'язкова міра безперечного виконання, оскільки вони побудовані на інститутах примусу, насилля та покарання, які санкціоновані та захищені державою. Держава як інститут визначає систему упорядкування суспільних відносин, що об'єднуються певною структурою влади, у структурі управління та адміністративно-територіального устрою. Побудова держави дозволяє створювати розвинуту мережу власних органів, упорядковуючи діяльність окремих ланок суспільства. В той же час, держава – це сукупність людей, які об'єднуються на підставі загального багатства та добробуту.

Порівняння контрактної та експлуататорської моделі, в залежності від ступеня можливості проведення в певній державі необхідних економічних та інституціональних реформ, наведено в табл. 1.

Інституціональна місія держави реалізується за допомогою власних функцій та має прояв в двох напрямках діяльності [1]:

- надає людям особливий економічний та правовий статус свободи і захищає їх у внутрішньому та зовнішньому просторі спеціальними державними способами;
- залучає всіх членів суспільства до сфери суспільної відповідальності шляхом здійснення нагляду, регулювання та контролю за їх поведінкою.

Отже, інституціональна місія держави в трансформаційній економіці полягає в формуванні нового інституціонального середовища, що передбачає:

- ревізію існуючих інститутів, збереження та підтримку тих, що відповідають цивілізаційним перспективам, їх адаптацію до сучасних умов;
- усунення інститутів неадекватних самому ринку та гальмуючих його становлення;
- створення умов для утворення нових інститутів ринку;
- оцінку утримання інститутів та зняття протиріч між ними.

Для підтримки ринкового середовища держава створює інституціональний корсет, що складається зі спеціальних видів діяльності держави (законодавчої, адміністративної, контрольної, моніторингової, захисної), яким відповідають інституціональні інструменти та установчі структури, що встановлюють для господарських агентів універсальний порядок дій.

Функція виробництва суспільних благ є іманентною функцією держави, яка пов'язана з реалізацією державного управління, а одним з його благ є державні (публічні) послуги. Величина витрат суспільства на виробництво цих послуг залежить від інституціональної структури виробництва державних (публічних) послуг. Інституціональна структура – це визначений, упорядкований набір інститутів, що створюють матриці економічної поведінки, які визначають обмеження для господарюючих суб'єктів, що формуються в рамках певної системи координат господарської діяльності.

Таблиця 1. Порівняльна характеристика контрактної та експлуататорської моделі держави

Назва моделі	Визначення	Характерні риси
Контрактна	Держава виступає організатором економічного порядку, який встановлює загальні правила гри і є гарантом їх виконання; виступає як підприємець, який здійснює економічну діяльність в межах встановлених правил і норм; є персоніфікатором і виразником суспільних інтересів; забезпечує публічність державної політики; обмежує безпосередню участь держави в сферах господарювання	- формування і додержання конституційних меж діяльності, якість державних послуг; - існування великої кількості інституціональних механізмів участі громадян в державній діяльності; - використання інститутів ринку і створення умов для їх формування та функціонування; - наявність альтернативних механізмів специфікації та захисту прав власності; - інституціоналізація соціального контракту між державою, роботодавцями, профспілками, громадськими асоціаціями; - система соціальної відповідальності бізнесу перед суспільством та громадянами, а також громадян перед суспільством; - розвинуте громадянське суспільство
Експлуататорська	Держава передбачає перевагу інтересів органів державної влади над інтересами суб'єктів ринку, зливається з державним апаратом та правлячих в ньому державних чиновників. Характерними є державний шовінізм, корупція, не виконання законів, створення сприятливих умов для окремих фаворитів	- поширення масштабів корупції; - наявність явища «захват держави», як можливість впливати на визначення основних «правил гри» через приватні платежі державним чиновникам; - негативний імідж держави у населення; - надлишковий правовий формалізм та зарегульованість судової системи; - заперечення передумов для самоорганізації суспільства

Джерело: узагальнено за [2].

Інституціональна структура виробництва – це упорядкована сукупність інститутів, що визначають взаємодію в сфері виробництва (виробники, споживачі та фінансові, контролюючі і регулюючі суб'єкти) та детермінують економічну і соціальну ефективність з позиції суспільства.

З ХХ ст. в економіці ринкового типу виробництво державних послуг виконувалось соціальним агентом держави – бюрократією. Сукупність інститутів, що супроводжують бюрократичний тип виробництва державних благ, складають відповідну бюрократичну інституціональну структуру, яка є фундаментом класичної моделі державного управління (Public Administration) і до неї відносяться:

- бюрократичний етос, який формується за рахунок мотивації «служіння суспільству» в умовах довіри до чиновників;
- наявність соціальних гарантій і принцип конвейерності просування по службі;
- централізований механізм прийняття рішень;
- казначейський, орієнтований на контроль витрат, механізм фінансування;
- ідеальна неокласична модель взаємодії суб'єктів на політико-економічних ринках.

В останній третині минулого століття, в провідних капіталістичних країнах під впливом групи взаємопов'язаних факторів (фіскальна криза, зміна системи цінностей, вплив глобалізації та ін.) змінилось відношення до бюрократії. Провали держави і

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

бюрократії, падіння довіри до держави та її агента – бюрократії, підготували в суспільній свідомості підставу для широкомасштабних реформ в сфері державного управління, які отримали назву «новий державний менеджмент».

Окрім бюрократії можливі й інші інституціональні альтернативи виробництва державних послуг – шляхом делегування повноважень державою з виробництва цих благ організаціям приватного та некомерційного сектору. Питання про конкретну інституціональну структуру виробництва вирішується виходячи з таких складових її елементів, як умови формального і неформального соціального контракту, варіанти інфорсменту в сфері виробництва державних послуг та домовленості учасників політико-економічних ринків. Тому розгляд бюрократії, як об'єкта управління, передбачає дослідження питань її реформування та модернізації.

Базові елементи «нового державного менеджменту» (децентралізація повноважень та відповідальності, упровадження конкуренції під час виробництва державних послуг та клієнтоорієнтованості в обслуговуванні, орієнтація на кінцевий результат та соціально значущі впливи) базуються на контрактній парадигмі держави та її сучасній модифікації – концепції Value for Money, що передбачає сервісний характер держави та трансформацію ментальних моделей для максимізації суспільного інтересу. В табл. 2 представлено основні елементи трансформації інституціональної структури виробництва державних послуг.

До особливостей, характерних для країн пострадянського табору, що ведуть до неефективних, з позиції суспільства результатів реформування, можна віднести:

- впровадження реформ «згори», в інтересах бюрократії, на відміну від західних країн, де реформи йшли «знизу» та супроводжувались зростанням прозорості та підзвітності дій влади;

- слабкість базових інститутів інфорсменту в сфері виробництва публічних послуг (судовий механізм, політична конкуренція, позасудовий механізм контролю з боку недержавних інститутів громадянського суспільства), що представляють інтереси споживачів публічних послуг.

На сьогодні можна констатувати, що серед широких наукових кіл немає загально визнаного розуміння місця держави в ринковій економіці, критеріїв класифікації її економічних функцій, оцінки наслідків дій в господарській сфері суспільства. Крім того спостерігається криза довіри до дій держави з боку громадян, сумніви щодо її спроможності успішно розв'язувати гострі проблеми життя людей. В економічній науці за останні десятиліття були піддані аргументованій критиці методологічні засади класичної та неокласичної економічної теорії (мейнстрім), на основі яких були сформовані, визначальні в літературі, уявлення про роль держави в господарській сфері суспільства.

Існує зв'язок, який підкреслює, що робота державного управління залежить від результатів функціонування економічної системи. Для визначення системи показників, які характеризують результат роботи чиновника, закладу та державного управління в цілому, як ступінь досягнення визначених цілей, необхідно притримуватись таких критеріїв [4]: специфічність (цілі мають відповідати сфері компетенції суб'єкта управління); вимірність (досягнення цілі можливо перевірити, в тому числі і перед усім – за допомогою кількісних індикаторів); релевантність (наявність чіткого зв'язку цілі з основною діяльністю суб'єкта); досягненість (цілі мають бути потенційно досягнуті).

Таблиця 2. Основні елементи трансформації інституціональної структури виробництва державних послуг [3]

Складова трансформації	Реалізація в рамках веберіанської системи	Реалізація в рамках «нового державного менеджменту»
Внутрішньоорганізаційний механізм мотивації чиновників	Мотивація служіння суспільству, довіра, соціальний статус та соціальні гарантії	Квазіринковий механізм винагороди та просування за досягнення результатів
Принцип фінансування	Кошторисне фінансування (витрати)	Програмно-цільове (результати)
Об'єкт контролю	Процеси та витрати	Результати
Характер оцінки	Перевірка правильності виконання інструкцій	Оцінка проектів на стадії фінансування та результатів
Критерії результативності	Досягнення результатів в рамках бюджету	Досягнення запланованих показників результативності
Принцип оцінки результатів	Юридичний: законність дій та виконання інструкцій	Економічний: ефективність і результативність
Критерії ефективності та результативності дії державних структур	Цільове використання бюджетних коштів, повнота виконання кошторису, економія бюджетних витрат	Макрорівень: покращення міжнародних індексів Мезорівень: виконання показників регіональних програм Мікро/нано рівень: досягнення показників діяльності установ/чиновника
Суб'єкт контролю	Начальство вищого рівня, політики, виборці	Споживачі, топ-бюрократи, політики
Механізм контролю оцінки	Бюрократичний (атестації, підзвітність)	Суспільно-політичний (підзвітність і прозорість результатів для суб'єктів виробництва державних послуг)
Умови росту суспільної ефективності	Відсутність опортунізму, покращення процесів за рахунок рішень менеджерів	Стимулюючі контракти агентів, подолання асиметрії інформації, ефективний інфорсмент

На сьогодні існують різні системи визначення ефективності державного управління, деякі з них наведено в табл. 3.

Крім того, одним з найвідоміших індексів, який характеризує стан рівня корупції, є індекс сприйняття корупції – CPI (Corruption Perceptions Index), який розроблено міжнародною недержавною організацією Transparency International. Дослідження, які використовуються при складанні цього індексу, в основному включають питання, пов'язані зі зловживанням владою, що мають відношення до особистої користі. Наведені міжнародні показники дають підставу для порівняння та є орієнтиром для політичних рішень в цілях реформування.

Отже, існує цілий ряд методик, індексів та показників, розроблених міжнародними організаціями, для оцінки ефективності та результативності державних органів. Невирішеною частиною проблеми залишаються інституціональні аспекти переходу від минулої, орієнтованої на витрати, до орієнтованої на результати системи управління в суспільному секторі, а також питання оцінки даних результатів і ефективності роботи державних органів.

Таким чином, держава (її економічні органи) посідає особливе місце в структурі господарської системи, оскільки покликана реалізувати спільні цілі всіх суб'єктів і тим самим об'єднати їх. Держава як організаційний центр має верховенство в господарській системі, що виявляється в добровільній чи примусовій підпорядкованості суб'єктів усіх рівнів економічному центру, в ієрархічному характері зв'язків економічних суб'єктів з ним та має панівне становище стосовно до кожної підсистеми суспільства [5].

Таблиця 3. Показники, які характеризують ефективність (якість) державного управління

Назва індексу	Компоненти	Вимір
BERI – Business Environmental Risk	- небезпека націоналізації – експропріація майна іноземних інвесторів без компенсації та рівень преференцій для вітчизняних виробників; - забезпечення виконання контрактних зобов'язань – ступінь обов'язковості для виконання в даному соціокультурному середовищі; - якість інфраструктури – якість зв'язку та транспорту; - швидкість роботи бюрократії – швидкість та ефективність дій митних служб та інших чиновників.	Індекс змінюється від 1 до 4, де 4 максимум
IRGB – International Country Risk Guide	- якість бюрократії – наявність відпрацьованих механізмів навчання чиновників, передача влади без ексцесів; - корупція у державному апараті – вимагання нелегальних платежів на всіх рівнях влади; - панування закону – ступінь готовності громадян керуватися законом при переслідуванні власних інтересів, наявність сильної судової системи; - ризик експропріації приватних інвестицій – ризик конфіскації та націоналізації; - розірвання контрактів державою – ризик відмови держави від власних зобов'язань	Індекс визначається як сума всіх компонентів після приведення перших трьох до десятибальної шкали
GRICS – Governance Research Indicator Country Snapshot	- право голосу та підзвітність – кількісні показники, які вимірюють різні аспекти політичних процесів, громадянських свобод та політичних прав; - політична стабільність – складається з групи показників, які вимірюють імовірність дестабілізації уряду та його вимушеної відставки внаслідок застосування насильства; - ефективність державного управління – якість державних послуг, якість функціонування державного апарату, компетенцію держслужбовців, рівень довіри до політики держави; - якість регулювання – показник спроможності уряду формулювати та застосовувати норми, які сприяють розвитку приватного сектору; - верховенство закону – рівень довіри громадян до законів та відданість до виконання цих законів; - контроль корупції – рівень використання публічної влади в особистих інтересах.	Будується на підставі великої кількості змінних, які беруться з різних джерел, а також виконуються соціологічні опитування експертів та бізнесменів

З позицій цивілізаційного аналізу суспільств Західної цивілізації, як правило, називають держави трьох типів: античні, середньовічні, сучасні [6]. Сучасні держави репрезентовані в основному різними національними формами. Вони забезпечують організацію суспільств, об'єднаних новим типом суспільної залежності, – матеріальною залежністю індивідів.

Джерелом верховної влади сучасної держави стають усі індивіди, кожен з яких набуває статус громадянина, а народ – політичної нації. Зміна характеру верховної влади веде до якісно нової організації суспільного життя, центром якого стає національна держава. В національній державі, де суверенітет належить народу, замість традиції як основи авторитету влади почала утверджуватися влада, що спирається на колективний розум народу [7].

Організація верховної влади, практичні кроки з її забезпечення, в кожному суспільстві мають свої особливості, які залежать від носіїв верховної влади, традицій кожного народу, духовно-культурних цінностей та ментальності людей, впливу зовнішнього середовища тощо.

На думку Т. Парсонса, структура сучасного суспільства передбачає функціонування чотирьох підсистем: політичної, духовно-культурної, соціальної та економічної [8]. Кожна з них існує для реалізації відповідного причинного зв'язку, а отже, практичного забезпечення цілісності суспільства. Відтак практичне функціонування та розвиток суспільства як цілісності забезпечується його організаційним центром, який нині репрезентований національною державою. Ефективність організаційних дій держави залежить від чіткого опису суспільних умов діяльності суб'єктів, стимулюючого впливу на активність останніх, узгодженості індивідуальних, колективних та суспільних цілей. Синергетичний ефект у суспільстві залежить від якості свідомо сформованих інституцій суспільних суб'єктів.

Господарська система на нинішньому етапі розвитку суспільств європейської цивілізації набула форми ринкової економічної системи. Сутність переходу до ринкової господарської системи полягає у зміні характеру зв'язків суспільної залежності в господарській сфері суспільства. Усі економічні процеси в ринковій економіці набувають вартісного виміру, підпорядковуються матеріальному збагаченню. Від участі держави у взаємодії суб'єктів ринку залежить рівень організованості ринкової господарської системи – це визначається мірою суспільної залежності між суб'єктами, яка реалізується стихійно (хаотично) або організовано в пошуку єдності цілей усіх учасників.

Кожна країна формує власну модель ринкової господарської системи, в якій віддзеркалюються особливості історичного розвитку та ментальності її суспільства. Тому й виникають різні моделі господарських систем: ліберальна, патерналістська (японська), соціально-ринкова (німецька), соціал-демократична (скандинавська), економічного дирижизму (французька), соціалістичного капіталізму (китайська), державокерована (Південно-східна Азія) тощо.

Організація державою господарської системи фактично полягає в розбудові системи економічних інститутів. Склад економічних інститутів за кожним функціональним напрямом змінюється, адже постійно виникають нові функції. Водночас у кожному з таких напрямів функціонують базові економічні інститути. Досягнення єдності, узгодженості економічних інститутів у межах як функціональних напрямів, так і господарської системи, є головним завданням держави щодо забезпечення її цілісності.

Для сучасного розвитку суспільства характерна низка радикальних змін, а саме: різке скорочення запасів природних та енергетичних ресурсів; збурення інноваційних процесів у господарській діяльності; поглиблення глобалізації та фінансизації економіки; інформаційна революція та розвиток мережевих структур; радикальна зміна системи цінностей людини та її поведінки; взаємозалежність та взаємообумовленість розвитку всіх сфер людської діяльності. Внаслідок цього, з урахуванням фіаско мейнстрім, на перший план висувається проблема переосмислення процесів трансформації функціональної ролі держави та її управління в інституціональній системі.

На державу сьогодні покладається важлива провідна місія збалансування та координації розвитку всіх сфер людської діяльності та забезпечення життєдіяльності людей в довготривалому періоді на різних організаційно-економічних рівнях. В умовах постіндустріальної трансформації суспільства посилюється єдність економічних і соціальних функцій держави, що дозволяє говорити про якісну трансформацію функцій держави. Відбувається кардинальне ускладнення структури суб'єктів управління: на світовій арені разом з національними державами активно діють ТНК, міжнародні і регіональні економічні організації, інтеграційні об'єднання, неурядові організації, навколо яких формуються відносини, що змінюють становище

національних держав. Глобалізація формує нову інституційну структуру, що визначає новий господарський порядок, в якому держави виступають головними суб'єктами, а національні економіки – головними об'єктами глобального управління [9].

В умовах глобалізації на державу, як жорстко ієрархічну організацію, покладається завдання ефективного регулювання міжнародних законів і підтримка функціональних можливостей комунікативних мереж. Виконання державою своєї комунікативної ролі стає малоефективним через неможливість швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища та внутрішніх потреб.

Сьогодні вже недостатньо вести мову про державне регулювання економікою, яка є складовою державного управління. На часі формування нового соціально-економічного порядку, в якому фактор «об'єктивності економіки» поступово відтісняється ірраціональною поведінкою людини та посиленням суб'єктивного чинника при прийнятті державних корпоративних управлінських рішень. До особливостей нового державного управління необхідно віднести: зосередження управлінської діяльності держави на питаннях інтеграції у світове господарство та забезпеченні конкурентоспроможності вітчизняних товарів; продовольчої, енергетичної, екологічної безпеки та взагалі безпеки життєдіяльності людини.

Пошук нових методів та інструментів державного управління складає головне завдання кожного суспільства на шляху досягнення добробуту. Через інститут держави відбувається реалізація потреб, інституційних вимог і їх модифікація, нових правил взаємодії суб'єктів господарської діяльності, їх утвердження в суспільстві через відповідну систему цінностей, функцій та послуг [10]. Кожна нація по-різному використовує інститут держави для досягнення суспільного добробуту.

Державне управління економікою ґрунтується на певних принципах: правове забезпечення подальшого посилення економічної самостійності; дотримання пріоритетів загальнодержавного значення та єдності розвитку продуктивних сил і завдань соціально-економічного розвитку країни; урахування вимог економічної безпеки під час реформування структури господарських комплексів і розміщення нових підприємств.

Таким чином, без інституціонального реформування системи управління не можливо підвищити ефективність держави та закласти необхідні основи динамічного економічного розвитку. Невирішеною частиною проблеми залишаються інституціональні аспекти переходу від минулої, орієнтованої на витрати, до орієнтованої на результати системи управління в суспільному секторі та питання оцінки ефективності роботи державних органів влади.

Тому необхідно розробити та впровадити стратегічно виважену державну політику, яка базується на принципах сучасного стратегічного менеджменту. Для цього необхідно забезпечити моніторинг економічної політики органів влади та показників економіки для об'єктивного визначення проблем, потреб та перспектив розвитку, на основі аналізу яких буде створена концепція державної економічної політики України.

Список використаних джерел

1. Институциональная архитектура и динамика экономических преобразований [монография / под ред. А.А. Гриценко]. – Х.: Форт, 2008. – 938 с.
2. Решетило В.П. Институциональные черты и особенности становления контрактной модели государства / В.П. Решетило // Научные труды ДонНТУ. Серия: экономическая. Выпуск 40-1. – Донецк: ДонНТУ, 2011 – С. 80-84.
3. Капогузов Е.А. Трансформация институциональной структуры производства государственных услуг с позиций неoinституционализма и новой политической экономики / Е.А. Капогузов // Европейский вектор экономического развития: сб. науч. работ. – Вып. 2(13). – Дн.: Дніпропетровський університет ім. А. Нобеля, 2012. – С. 195-199.
4. Жаворонков В.О. Императивы современного менеджмента для эффективного управления государством / Г.В. Жаворонкова, В.О. Жаворонков // Формування ринкової економіки: зб. наук. праць. – Спец. вип. Стратегічні імперативи сучасного менеджменту: у 2 ч. – Ч. 1. – К.: КНЕУ, 2012. – С. 453-465.
5. Степаненко С.В. Держава в організації господарської системи / С.В. Степаненко, О.М. Волкова // Научные труды Донецкого национального технического университета. Серия: экономическая. Вып. № 2 (44). – Донецк: ДонНТУ, 2013 – С. 85-89.
6. Комаров С.А. Теория страны и права в схемах и определениях / С.А. Комаров. – М., 1997. – С. 32.
7. Сорос Дж. Кризис мирового капитализма: пер. с англ. – М., 1995, с. 100.
8. Парсонс Т. Система современных обществ / Толкотт Парсонс; [пер. с англ. Л.А. Седова, А.Д. Ковалева под ред. М.С. Ковалевой]. – М.: Аспект Пресс, 1997. – 270 с.
9. Малий І.Й. Нове державне управління економікою в умовах глобалізаційних та інституційних змін / І.Й. Малий // Научные труды ДонНТУ. Серия: экономическая. Вып. № 2 (44). – Донецк: ДонНТУ, 2013 – С. 38-42.
10. Норт Д. Институты и экономический рост: историческое введение // THESIS: Теория и история экономических и социальных институтов и систем. – Т.1 – Вып. 2. – М.: Началo-пресс, 1993. – С. 69-91.

References

1. Grițsenko A.A. *Institutsionalnaya arhitektonika i dinamika ekonomicheskikh preobrazovaniy*. [Architectonic and institutional dynamics of economic transformation]. Pod red. A.A. Grițsenko. Harkov. Fort, 2008. 938 s.
2. Reshetilo V.P. *Institutsionalnyie chertyi i osobennosti stanovleniya kontraktnoy modeli gosudarstva*. [Institutional features and peculiarities of the contract state model]. Nauchnyie trudy DonNTU. Seriya: ekonomicheskaya. Vyipusk 40-1. Donetsk: DonNTU, 2011. S. 80-84.
3. Kapoguzov E.A. *Transformatsiya institutsionalnoy struktury proizvodstva gosudarstvennyih uslug s pozitsiy neoinstitutsionalizma i novoy politicheskoy ekonomii*. [The transformation of the institutional structure of productions of state services from positions of of neo-institutionalism and new political economy]. Evropeyskiy vektor ekonomichnogo rozvitku: zb. nauk. prats. Vip. 2(13). Dn.: Dniproperetrovskiy unversitet im. A. Nobelya, 2012. S. 195-199.
4. Zhavoronkov V.O., Zhavoronkova G.V. *Imperativi suchasnogo menedzhmentu dlya effektivnogo upravlnnya derzhavoyu*. [Imperatives of modern management are for an effective government]. Formuvannya rinkovoyi ekonomiki: zb. nauk. prats. – Spets. vip. Strategichni Imperativi suchasnogo menedzhmentu: u 2 ch. Ch. 1. K.: KNEU, 2012. S.453-465.
5. Stepanenko S.V., Volkova O.M. *Derzhava v organizatsiyi gospodarskoyi sistemi*. [The state is in organization of the economic system]. Nauchnyie trudyi Donetskogo natsionalnogo tehnikeskogo universiteta. Seriya: ekonomicheskaya. Vyip. № 2 (44). Donetsk: DonNTU, 2013 S. 85-89.
6. Komarov S.A. *Teoriya strany i prava v shemah i opredeleniyah*. [Theory of State and Law in diagrams and definitions]. M., 1997. S. 32.
7. Soros Dzh. *Krizis mirovogo kapitalizma: per. s angl*. [Crisis of world capitalism]. M., 1995, s. 100.
8. Parsons T. *Sistema sovremennyih obschestv*. [System of modern societies]. M. : Aspekt Press, 1997. 270 s.
9. Malii I.Y. *Nove derzhavne upravlnnya ekonomikoyu v umovah globalizatsylnih ta Institutsylnih zmln*. [New state administration an economy is in the conditions of globalization and institutional changes]. Nauchnyie trudyi DonNTU. Seriya: ekonomicheskaya. Vyip. № 2 (44). Donetsk: DonNTU, 2013. S. 38-42.
10. Nort D. *Instituty i ekonomicheskij rost: istoricheskoe vvedenie*. [Institutes and economy growing: historical introduction]. THESIS: Teoriya i istoriya ekonomicheskikh i sotsialnyih institutov i sistem. T.1 Vyip. 2. M. : Nachalo-press, 1993. S. 69-91.

ДАНИ ПРО АВТОРА

Жворонков Володимир Олександрович, доцент кафедри економічної теорії, доцент, кандидат економічних наук, Національний авіаційний університет, м. Київ, вул. Дружківська 6-А, кв. 46, zhavor@ukr.net

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Жворонков Владимир Александрович, доцент кафедры экономической теории, доцент, кандидат экономических наук, Национальный авиационный университет, г. Киев, ул. Дружковская 6-А, кв. 46, zhavor@ukr.net

DATA ABOUT THE AUTHOR

Zhavoronkov V.O., Associate Professor, Department of Economics, Associate Professor, Ph.D., National Aviation University, Str. Druzhkovskaya 6-A, Apt. 46, zhavor@ukr.net

УДК 338.47

ПРОБЛЕМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

**Князєва О.А.,
Дем'янчук М.А.**

Предметом дослідження є сукупність теоретико-практичних проблем, які запобігають сталому розвитку підприємств в умовах глобалізаційних перетворень. Мета роботи – визначення передумов сталого розвитку підприємств, їх мотивів та цілей, виявлення основних проблем сталого розвитку підприємств в умовах глобалізаційних перетворень. Методологічною основою проведення роботи є праці вчених, в яких розглянуті загальнотеоретичні питання формування механізму сталого розвитку підприємств та їх успішного функціонування в умовах ринкової економіки. Обґрунтовано, що оптимальна структура передумов переходу підприємств до сталого розвитку повинна розглядатися в єдності економічної, соціальної, екологічної та енергетичної сфер. Викладено мотиви та цілі переходу підприємств до сталого розвитку. Виявлено, що в контексті останніх тенденцій розвитку держави підприємства зустрічаються з низкою проблем, які мають: 1) економічний характер (обумовлено виробничою, фінансовою, інноваційно-інвестиційною та маркетинговою компонентами); 2) соціальний характер (обумовлено такими компонентами як менеджмент, соціально-економічні умови, мотивація праці); 3) екологічний характер (обумовлено такими компонентами: охорона праці, охорона навколишнього середовища та енергетика.).

Ключові слова: глобалізація, сталий розвиток, підприємство, передумови, мотиви, цілі, проблеми.

ПРОБЛЕМЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

**Князева Е.А.,
Демьянчук М.А.**

Предметом исследования является совокупность теоретико-прикладных проблем, которые сдерживают устойчивое развитие предприятий в условиях глобализационных преобразований. Цель работы - определение предпосылок устойчивого развития предприятий, их мотивов и целей, выявление основных проблем устойчивого развития предприятий в условиях глобализационных преобразований. Методологической основой проведения исследования являются труды ученых, в которых рассмотрены общетеоретические вопросы формирования механизма устойчивого развития предприятий и их успешного функционирования в условиях рыночной экономики. Обосновано, что оптимальная структура предпосылок перехода предприятий к устойчивому развитию должна рассматриваться в единстве экономической, социальной, экологической и энергетической сфер. Изложены мотивы и цели перехода предприятий к устойчивому развитию. Выявлено, что в контексте последних тенденций развития государства предприятия встречаются с рядом проблем, которые имеют: 1) экономический характер (обусловлен производственной, финансовой, инновационно-инвестиционной и маркетинговой компонентами); 2) социальный характер (обусловлен такими компонентами как менеджмент, социально-экономические условия, мотивация труда); 3) экологический характер (обусловлен такими компонентами: охрана труда, охрана окружающей среды и энергетика).

Ключевые слова: глобализация, устойчивое развитие, предприятие, предпосылки, цели, мотивы, проблемы.

PROBLEMS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT ENTERPRISES IN CONDITIONS OF GLOBALIZATION

**Knyazeva E.A.,
Demyanchuk M.A.**

The subject of the research is a totality of theoretical and applied problems that hinder the sustainable development of enterprises in the conditions of globalization transformations. An aim of work is determination of preconditions for sustainable development of enterprises, their motives and goals, identifying the main challenges of sustainable development of enterprises in the conditions of globalization transformations. The methodological basis of the research are the works of scientists, in that the general theoretic questions of forming of mechanism of sustainable development of enterprises and their successful functioning of a market economy are considered. Reasonably, that the optimal structure of the prerequisites enterprises transition to sustainable development should be seen in the unity of the economic, social, ecological and energy fields. Motives and goals of enterprises transition to sustainable development are stated. Revealed that in the context of recent developments in state, enterprises meet a number of challenges, which include: 1) economic character (due to industrial, financial, innovation and investment and marketing components); 2) social character (due to components such as management, social and economic conditions, labor motivation); 3) ecological character (due to such components: labor protection, environmental protection and energy).

Key words: globalization, sustainable development, enterprise, prerequisites, goals, motives, problems.

Актуальність. Світове співтовариство останнім десятиріччям характеризується революційними науково-технічними та технологічними досягненнями. Період трансформаційних змін розвинутих країн світу свідчить про перехід суспільства від